

Udskriftsdato: 15. december 2025

2021/1 BSF 178 (Gældende)

## Forslag til folketingsbeslutning om oprettelse af en statslig jordbrugsfond

Ministerium: Folketinget

## **Forslag til folketingsbeslutning**

### **om oprettelse af en statslig jordbrugsfond**

Folketinget pålægger regeringen at skabe de lovgivningsmæssige rammer for og finansiering til at oprette en statslig jordbrugsfond med forkøbsret til landbrugsarealer, hvor formålet er at opkøbe, omlægge og udlægge det nuværende danske landbrugsareal til gavn for klimaet, miljøet og biodiversiteten og for at sikre bedre vilkår for demokratisk ejerskab til jorden.

Jordbrugsfonden skal bidrage til at

- 1) facilitere et generationsskifte i jordbruget,
- 2) modarbejde de seneste årtiers strukturudvikling og koncentration af ejerskabet til jorden,
- 3) fremme sprøjtefrit og regenerativt jordbrug,
- 4) bidrage til at fremme biodiversiteten og styrke klimaet og miljøtilstanden og
- 5) fremme forskellige former for demokratiske ejerskaber og lokale markeder med udgangspunkt i småskalaproducenter og lokalt produceret mad.

## *Bemærkninger til forslaget*

### *Jordbruget skal være en aktiv medspiller for bedre biodiversitet og den grønne omstilling*

Det danske landbrug står for cirka en tredjedel af de samlede danske, territoriale udledninger. Hvis man opgør belastningen over en periode på 20 år, står den animalske produktion for 40 pct. af Danmarks samlede drivhusgasudledninger (»Greenpeace-rapport: 40 procent set over 20 år – færre dyr i landbruget er nødvendigt for at nå Danmarks klimamål«, Greenpeace Danmark, den 17. april 2021).

Ca. 60 pct. af Danmark er opdyrket landbrugsjord (»Næsten to tredjedele af Danmarks areal er landbrug«, Nyt fra Danmarks Statistik, den 19. juli 2007, nr. 302), og Danmark er et af de mest opdyrkede lande i verden. Klart størstedelen af det er konventionelt dyrket, og en stor del går til at understøtte den animalske produktion.

Problemerne med arealanvendelse er mange og omfattende. For at beskytte vores drikkevand, reducere kvælstofudledningen og lagre kulstof er vi nødt til at stoppe med at dyrke intensivt – det gælder særlig for lavbundslande og drikkevandsindvindingsområder.

Humuslaget svinder ind, og jorden bliver gold. Derudover foranlediger den dominerende konventionelle drift en stor udledning af kvælstof og fosfor til havmiljøet og vandløb til stor skade for den marine natur.

Borgertinget på klimaområdet, der er et tilnærmelsesvis repræsentativt udsnit af befolkningen i Danmark, kom i februar 2022 med en ny rapport, hvor et af deres centrale budskaber er, at Folketinget skal tage mere ansvar for at bremse klimakrisen. Borgertinget anbefaler helt konkret, at staten skal kunne gennemtvinge omlægning af landbrugsjord og omlægge marker til skov (»Borgertingets anbefalinger – 2. samling 2021«, Borgertinget på Klimaområdet, Teknologirådet, 2022).

Med dette forslag ønsker forslagsstillerne, at der sættes fart på den helt nødvendige og bæredygtige omlægning af vores jord til gavn for klimaet og miljøet, og at der sikres bedre vilkår for demokratisk ejerskab af jorden inden for veldefinerede rammer, der sikrer, at forvaltningen af jorden sker for at fremme biodiversitet, lagre kulstof og beskytte drikkevandet.

### *Adgangen til jord skal demokratiseres*

Med forslaget ønsker forslagsstillerne at gøre op med de seneste årtiers stigende monopolisering af ejerskabet over jorden og bane vejen for forskellige former for demokratiske ejerskabskonstruktioner og fællesskaber af mindre skala, ved at jorden forpagtes ud og forpagterne af jorden selvstændigt driver virksomhed på fondens jord, hvorfor der således ikke er tale om statslandbrug.

Samlet set ejer udenlandske virksomheder og udenlandske statsborgere 66.500 ha dansk landbrugsjord. Det svarer til 2,5 pct. af det samlede danske landbrugsareal på ca. 2,6 mio. ha (»Ny opgørelse: Så mange hektar har udlandet købt af dansk landbrug«, Landbrugsavisen, den 21. april 2020). Disse tal stammer fra 2018, så andelen er formentlig højere i dag. Med de seneste årtiers strukturudvikling og liberalisering af landbrugslovene er dansk landbrugsjord koncentreret på hænderne af stadig færre aktører. 10 pct. af landbrugene ejer i omegnen af 50 pct. af jorden (»Seges: Landbruget mangler 3.000 generationsskifter inden 2030«, AgriWatch, den 29. marts 2021). Hvor der i år 2000 var 22.500 heltdids-bedrifter, var der i 2019 ca. 8.800. Det svækker mulighederne for den nødvendige radikale og grønne omstilling af landbruget, og det efterlader magten over jorden på hænderne af nogle få individer og virksomheder. Gennemsnitsstørrelsen på et dansk landbrug ligger på omkring 200 ha (»Milepæl passeret: Nu dyrker landmanden over 200 hektar«, Landbrugsavisen, den 29. september 2020). Størrelsen på bedrifterne er vokset enormt, sideløbende med at jorden er blevet koncentreret på færre og færre hænder.

En større og større del af landbrugsarealet i Danmark ejes af udenlandske kapitalfonde, der spekulerer i jordpriser og driver arealerne med profit for øje frem for af samfunds-, klima- og miljømæssige eller

sociale hensyn. Som belyst i en rapport, som Europa-Kommissionens forsknings- og videnscenter har udgivet om regulering af landbrugsjord i EU (rapporten nævnes i artiklen »Forening: Staten bør købe landbrugsjord, som de gamle landmænd ikke længere kan drive«, Altinget.dk, den 14. januar 2022), er Danmark sammen med Irland og Finland et af de lande, der gør allermindst brug af de politiske muligheder og igangsætter færrest politiske tiltag for bl.a. at beskytte små landbrug og begrænse udenlandske investorers opkøb af dansk jord. Det betyder, at der er rig mulighed for at igangsætte politiske tiltag, der skal sikre en forvaltning af vores jord i offentlighedens interesse. En statslig jordbrugsfond er en måde at imødekomme udfordringerne på.

Det er forslagsstillernes ønske, at jorden skal fordeles på flere hænder i nye demokratiske ejerformer, så priserne ikke presses i vejret, fordi få ejere er ude på at tjene penge på at investere i jord. Det skal være muligt for jordbrugere, der ikke ligger inde med en stor kapital, at slå sig ned og overtage en gård og forvalte jorden på bæredygtig vis. Der skal også være bedre økonomiske rammer og muligheder for at beskæftige sig med deltidslandbrug.

### *Generationsskifte i dansk jordbrug*

Vi står over for et generationsskifte i landbruget. Gennemsnitsalderen for landbrugere er steget betragteligt efter finanskrisen og er nu ca. 55 år, hvilket betyder, at mange landbrugere har nået pensionsalderen. Vækstfonden anslår, at der er brug for 3.000 ejer- eller generationsskifter de næste 5 år (»Vækstfonden, generationsskifte og fremtidens landbrug«, Vækstfonden, den 10. marts 2021). Andre eksperter anslår, at 300 landbrug skal handles hvert år de kommende årtier.

Generationsskiftet nærmest umuliggøres af den dårlige økonomiske situation, som bedrifterne generelt set er i, og af de store investeringer, som unge landbrugere skal foretage for at etablere sig. Det gør det næsten umuligt for unge landbrugere at etablere sig uden enorme kapitalindskud. Det gør det også sværere for småskalalandbrugere, der gerne vil have tid til andet i deres liv end bare at arbejde på deres gårde, at etablere sig.

### *Allerede eksisterende fonde*

P.t. eksisterer Vækstfonden, som udlåner penge til eksempelvis førstegangskøbere og unge landmænd, der vil etablere sig. Det sker bl.a. gennem Dansk Landbrugskapital, som ikke har vist sig at være den store succes, da det bl.a. er dyrt for landbrugere at låne penge heri. Derudover findes Klimaskovfonden, som er en fond, der investerer i skovrejsning, udtagning af lavbundslande m.v., hvor bl.a. kommuner og private kan søge om støtte igennem en række ansøgningsrunder (»Den nye Klimaskovfond understøtter kommunernes klimaplaner«, klimaskovfonden.dk).

Den Danske Naturfond har som formål at indgå frivillige aftaler med private lodsejere og genoprette naturen på de erhvervede arealer (»Om Naturfonden«, [www.naturfonden.dk](http://www.naturfonden.dk)). Derudover findes Danmarks Økologiske Jordbrugsfond, der blev etableret af Danmarks Naturfredningsforening og Økologisk Landsforening i 2017 (»Danmarks Økologiske Jordbrugsfond«, [www.jordbrugsfond.dk](http://www.jordbrugsfond.dk)), og som har til formål at erhverve gårde og jord og forpagte ud til økologisk jordbrug gennem aktieselskabet Økojord A/S (»Dansk Økojord A/S«, [www.jordbrugsfond.dk](http://www.jordbrugsfond.dk)). Indtil videre har fonden erhvervet 12 ejendomme – i alt 890 ha jord, som den har bortforpagtet til økologiske jordbrugere.

Det er forslagsstillernes klare opfattelse, at ingen af de eksisterende fonde har tilstrækkelige ressourcer eller de helt rigtige formål, der kan stå mål med, og som er nødvendige for at opnå hensigten med dette forslag. Der er med andre ord brug for en ordentlig omgang kapital og flere muskler, der kan tage livtag med de enorme udfordringer, vi står over for, og for at tage de nødvendige skridt mod en helt anderledes brug og forvaltning af vores fælles jord.

Den Økologiske Jordbrugsfond og Foreningen Andelsgaarde skrev i en kronik: »Vi har behov for en helt ny folkebevægelse, hvor vi alle sammen bliver gårdejere og investerer i vores fælles jord, så vi selv tager ansvaret for at drive klima- og biodiversitetspolitik og producerer fødevarer af høj kvalitet, der ikke udleder de enorme mængder af CO<sub>2</sub>, som det er tilfældet i dag. Alt demokrati bygger på den grundsten, at der er dialog, så vi appellerer nu til dialogen om vores alle sammens fælles natur- og fødevarergrundlag« (»Vi har behov for en ny folkebevægelse, hvor vi sammen investerer i vores fælles, danske jord«, Information, den 5. juni 2020). Det er bl.a. dette opråb, der understreger behovet for en stor statslig jordbrugsfond, der kan handle hurtigt og effektivt og gøre op med spekulation og gældsætning.

### *Oprettelse af en statslig jordbrugsfond*

Forslaget pålægger regeringen at oprette en statslig jordbrugsfond. Det forventes, at fonden skal råde over ca. 360 mia. kr. de næste 30-40 år, der skal finansiere opkøb af de bedrifter og den landbrugsjord, der skal foretage ejer- eller generationsskifte. Fonden har således forkøbsret til al jord, der udbydes på markedet, eller hvor der skal ske et generationsskifte.

Der er allerede mange gode civilsamfundsinitiativer og ikkestatslige fonde drevet af ildsjæle, som høster gode erfaringer, som vi skal bygge videre på. Det gælder bl.a. Foreningen Andelsgaarde, Den Økologiske Jordbrugsfond og Jordbrugsfonden SamsØkologisk.

Jordbrugsfonden skal også bruges til at opkøbe kulstofrige lavbundslande, vådlægge dem og på den måde også spille en styrende rolle i forhold til landbrugets reduktioner af drivhusgasser og kvælstof. Fonden kan via tinglysning sikre, at forvaltningen af jorden skal fremme biodiversiteten, lagre kulstof og beskytte drikkevandet. Herudover kan fonden foretage jordfordeling, hvor formålet er at beskytte drikkevandsindvindingsområder.

Fonden skal arbejde for at ændre sammensætningen, ejerskabet og dyrkningsmetoderne af den jord, der dyrkes i dag. Formålet er at sikre et samfundsnyttigt landbrug.

Fonden har forkøbsret til eksisterende landbrugsjord og skal kunne opkøbe for at facilitere et generationsskifte, udstykke til mindre lodder, facilitere jordfordeling, sikre drikkevandsbeskyttelse og kulstoflagring, øge biodiversiteten og fremme de økologiske og regenerative jordbrug, der arbejder med naturen og ikke imod den.

Fonden skal arbejde med strategisk multifunktionel jordfordeling og cirkulær økonomi i tæt samarbejde med andre fonde, lokalsamfund, civilsamfund, kommuner og lokale foreningsliv inden for dens formålsparagraf.

På jorden, som fonden erhverver sig, tinglyses servitutter, der sætter restriktioner for, hvad jorden kan bruges til fremover. Det betyder bl.a., at forpagtere af fondens jord skal fokusere på at dyrke mad til mennesker frem for foder til dyr. Forpagterne bliver dermed aktive medspillere i forhold til at sikre en omlægning til en meget mere plantebaseret kost som en del af den grønne omstilling. Fonden kan forpagte den erhvervede jord til uddannede jordbrugere og andre relevante aktører som eventuelt kommuner, socioøkonomiske virksomheder og kooperativer. Omdrejningspunktet for fondens virke er derfor multifunktionelt, da der både kan udlægges jord til natur og kultur, til klima- og miljøvenligt landbrug og til skovrejsning. En forpagtning skal være uopsigelig fra fonden, så længe landbrugeren opfylder sine forpagtningsforpligtelser. Livsarvinger har første ret til forpagtningsaftalerne.

Forslagsstillerne ønsker stadig, at forpagterne af jorden skal drive selvstændig virksomhed på fondens jord. Der er således ikke tale om statslandbrug.

Forslagsstillerne foreslår, at der sættes et ambitiøst mål for, hvor meget af den jord, som fonden

erhverver, der skal udlægges til natur som f.eks. skovrejsning, der ligger i tråd med den fremmeste forskning inden for biodiversitet og klimaforandringer.

De specifikke betingelser for forvaltning af jorden ved forpagtning fastsættes i fondens vedtægter og formålsparagraf og udarbejdes af en arbejdsgruppe. Det er afgørende, at arbejdsgruppen bl.a. består af repræsentanter fra relevante aktører såsom Danmarks Økologiske Jordbrugsfond, Foreningen Regenerativt Jordbrug, Økologisk Landsforening, Frie Bønder – Levende Land, Danmarks Naturfredningsforening og forskere m.fl.

### *Fondens konstruktion*

Der er tidligere blevet foreslået forskellige former for jordbrugsfonde i folketingsregi ([www.borgerforslag.dk](http://www.borgerforslag.dk), borgerforslag nr. FT-03538: Læg landbruget om. En milliard kroner til en statslig jordbrugsfond til små, miljø-, klima- og menneskevenlige landbrug, startdato den 15. oktober 2019. Der henvises til [www.folketingstidende.dk](http://www.folketingstidende.dk), Folketingstidende 2016-17, tillæg A, B 59 som fremsat, og tillæg F, møde 66, kl. 17:10) og (»Etablering af en jordbrugerfond - rapport fra arbejdsgruppen vedrørende etablering af en jordbrugerfond«, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Direktoratet for Fødevareerhverv, 2001). Fondens virke og konstruktion er inspireret af dem og en række civilsamfundsinitiativer som Den Økologiske Jordbrugsfond, Foreningen Andelsgaarde og SamsØkologisk.

Fonden oprettes hvis muligt som en erhvervsdrivende fond, der er oprettet ved lov. I formålsparagraffen og det juridiske grundlag indskrives, at det er hensigten, at staten skal eje 100 pct. af aktiverne inden udgangen af de første 30 år af fondens levetid, jf. forslaget til finansiering nedenfor.

Fonden skal i videst muligt omfang inddrage relevante civilsamfundsaktører både i dens samarbejde med eksterne og i bestyrelsens interne virke. Bestyrelsen skal være en uafhængig forvaltningsenhed og sammensættes af forpagtere og relevante civilsamfundsaktører.

Et sekretariat af passende størrelse vil blive tilknyttet fonden til at varetage fondens drift på daglig basis. Udgifterne til sekretariatet betales af Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

### *Finansiering og ejerskab af jordbrugsfonden*

Der er forskellige fremskrivninger af ejerskifter i landbruget. Således anslog SEGES i 2021, at der frem mod 2030 forventes i nærheden af 3.000 ejerskifter (»Seges: Landbruget mangler 3.000 generationsskifter inden 2030«, AgriWatch, den 29. marts 2021). Andre fremskriver, at al landbrugsjorden (ca. 2,6 mio. ha) skal skifte hænder over de næste 30 år. Gennemsnitsstørrelsen på et dansk heltidslandbrug er i dag er 200 ha. Et simpelt regnestykke til illustration vil se sådan ud: 3.000 x 200 ha er 600.000 ha frem mod 2030, svarende til mere end en femtedel af landbrugsarealet. Fonden vil opkøbe jorden til markedspris, hvilken i øjeblikket ligger på ca. 150.000 kr./ha.

Det vil sige, at ud fra denne fremskrivning skal fonden råde over ca. 90 mia. kr. for at opkøbe den jord, der skal sælges frem mod 2030. Over de næste 30-40 år vil den skulle kunne opkøbe jord for ca. 360 mia. kr. og dermed opnå et mål om, at 100 pct. af ejerskabet til landbrugsjorden er på fællesskabets hænder.

Jordbrugsfonden vil få indtægter ved forpagtning. Det er midler, som geninvesteres i yderligere opkøb eller udlægning af arealer til natur. Jordbrugsfonden kan ligeledes være med til at finansiere kommunale projekter med multifunktionel jordfordeling, som både kan omfordele landbrugsjord, udtage lavbundsjord og drikkevandsområder og udlægge til natur og natur- og kulturprojekter.

På sigt skal fonden være fuldt finansieret gennem staten, og på sigt skal den være demokratisk ejet. Til en start foreslås det, at fondens økonomiske indskud skal være 30 pct. i statslig startkapital, 30 pct. fra investeringer fra pensionsselskaber, fonde og andre private investorer og 40 pct. statsgaranterede lån fra

kreditinstitutter med statsgaranteret lån. Den endelige finansieringsnøgle kan der forhandles om. Det er essentielt, at staten forpligter sig til at opkøbe de øvrige investorers andele i fonden inden for en anskuelig årrække, med henblik på at fonden skal være 100 pct. demokratisk ejet.

Investorer kan investere i fonden mod en forventning om et lavt afkast. En investering i den statslige jordbrugsfond vil kunne tælle som en grøn investering i pensionsselskabernes portefølje.

Målet med fonden er at tage jorden tilbage og omfordele den på ny til forskellige former for demokratiske ejerskabskonstruktioner og fællesskaber.

For at understøtte jordbrugsfondens vision og virke er det afgørende, at der afsættes passende midler til uddannelse og efteruddannelse. Landbrugsuddannelsen skal reformeres og rekruttere flere unge landbrugere, der skal uddannes til at kunne forvalte jorden inden for fondens betingelser. Desuden bør dette suppleres med yderligere midler til rådgivning af forpagterne og fremtidens landbrugere og til forskning.

*Skriftlig fremsættelse*

**Sikandar Siddique (FG):**

Som ordfører for forslagsstillerne tillader jeg mig herved at fremsætte:

*Forslag til folketingsbeslutning om oprettelse af en statslig jordbrugsfond.*

(Beslutningsforslag nr. B 178)

Jeg henviser i øvrigt til de bemærkninger, der ledsager forslaget, og anbefaler det til Tingets velvillige behandling.